

ศาสนากับการสร้างความเป็นไทยในโลกสมัยใหม่ Religion and Thai Identity Formation in the Modern World

พระมหาธนา วรณสมบุญ
PhraMaha Thana Wansomboon
มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์
Buriram Rajabhat University

*Corresponding Author E-mail: phrathanawan1234@gmail.com

Received: 19 November 2025; Revised: 27 December 2025; Accepted: 1 January 2026

บทคัดย่อ

บทความวิชาการฉบับนี้นำเสนอองค์ความรู้ใหม่ผ่านการสร้าง “โมเดลบทบาทของศาสนาในการดำรงอัตลักษณ์ความเป็นไทยในโลกสมัยใหม่” (Religion and Thai Identity Retention Model in the Modern World หรือ R-TIM Model) ซึ่งมุ่งอธิบายบทบาทของศาสนา โดยเฉพาะศาสนาพุทธ ในการคงไว้ซึ่งคุณค่าทางวัฒนธรรม จริยธรรม และอัตลักษณ์ของความเป็นไทยท่ามกลางบริบทของโลกสมัยใหม่ที่เต็มไปด้วยพลวัตของเทคโนโลยี โลกาภิวัตน์ และการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมอย่างรวดเร็ว โดยโมเดล R-TIM ประกอบด้วย 5 องค์ประกอบหลัก ได้แก่ (1) ฐานคุณค่าทางจิตวิญญาณ ซึ่งศาสนาทำหน้าที่เป็นกลไกในการหล่อหลอมคุณธรรม เช่น สติ ความเมตตา และความพอเพียง (2) กลไกการต่อรองทางอัตลักษณ์ ที่ทำให้ศาสนาเป็นเครื่องมือในการปะทะและรับมือกับกระแสค่านิยมจากภายนอก (3) การประยุกต์เพื่อความร่วมสมัย ซึ่งชี้ให้เห็นการนำหลักธรรมไปใช้ในวิถีชีวิตสมัยใหม่ (4) พลังสร้างอัตลักษณ์ร่วม ซึ่งศาสนาเป็นตัวเชื่อมโยงคนไทยเข้าด้วยกันบนพื้นฐานของวัฒนธรรมร่วม และ (5) บทบาทเชิงนโยบาย ซึ่งชี้ให้เห็นศักยภาพของศาสนาในการเป็นฐานทางวัฒนธรรมสำหรับการกำหนดทิศทางการพัฒนาสังคมและการศึกษาในระดับชาติ ความสำคัญของโมเดลนี้อยู่ที่การขยายขอบเขตความเข้าใจเกี่ยวกับบทบาทของศาสนาในโลกยุคใหม่ โดยชี้ให้เห็นว่า ศาสนาไม่ใช่เพียงพื้นที่ทางศีลธรรม หากแต่เป็นเครื่องมือทางวัฒนธรรมที่สามารถประยุกต์ใช้ได้อย่างยืดหยุ่นและทันสมัย เพื่อดำรงไว้ซึ่งอัตลักษณ์และคุณค่าความเป็นไทยได้อย่างมีพลวัตและสอดคล้องกับความเปลี่ยนแปลงในศตวรรษที่ 21 ทั้งนี้ โมเดล R-TIM สามารถใช้เป็นแนวทางเชิงวิชาการสำหรับการออกแบบนโยบาย การศึกษา และกิจกรรมวัฒนธรรมที่มุ่งเน้นการรักษาอัตลักษณ์ร่วมในสังคมไทยยุคใหม่

คำสำคัญ: ศาสนา, ความเป็นไทย, โลกสมัยใหม่, อัตลักษณ์ทางวัฒนธรรม

Abstract

This academic article presents a new body of knowledge through the development of the “Religion and Thai Identity Retention Model in the Modern World (R-TIM Model).” The model aims to explain the dynamic role of religion—particularly Buddhism—in preserving cultural values, ethics, and Thai identity amidst the rapid transformations of the modern world driven by technology, globalization, and cultural shifts. The R-TIM Model comprises five core components (1) Spiritual Value Base – Religion serves as a mechanism for cultivating essential virtues such as mindfulness, compassion, and sufficiency, which remain influential even in the digital era. (2) Identity Negotiation Mechanism – Religion provides a space for Thai people to negotiate and resist the influence of external ideologies such as consumerism and Western cultural norms, using rituals, beliefs, and adaptable practices. (3) Adaptive Application – Religious principles are applied to modern contexts such as digital media literacy, online mindfulness, and personal economic sufficiency. (4) Cultural Identity Empowerment – Religion acts as a unifying force that reinforces shared cultural identity and continuity amidst social and technological changes. (5) Normative Guidance Role – Religion serves as a cultural foundation for shaping national policies, particularly in education and citizenship, fostering the development of ethically grounded global citizens with a Thai identity. The significance of this model lies in expanding the traditional understanding of religion beyond its moral dimension. It highlights religion’s potential as a flexible and contemporary cultural tool that helps Thai society maintain its identity in a rapidly changing global landscape. The R-TIM Model offers a theoretical framework for policy design, educational reform, and cultural initiatives aimed at sustaining a collective Thai identity in the 21st century.

Keywords: Religion, Thai Identity, Modern World, Cultural Identity

บทนำ

ในบริบทของโลกสมัยใหม่ที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วจากอิทธิพลของโลกาภิวัตน์ เทคโนโลยี และ กระแสวัฒนธรรมตะวันตก การธำรงรักษาอัตลักษณ์ความเป็นไทยกลายเป็นโจทย์สำคัญของสังคมไทย โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ศาสนา ซึ่งเป็นรากฐานทางจิตใจและวัฒนธรรมของชาติไทยมาอย่างยาวนาน ศาสนาพุทธ ไม่เพียงเป็นระบบความเชื่อ หากยังทำหน้าที่เป็นกลไกสำคัญในการกลมเกลียวทางสังคม กำกับจริยธรรม และ ส่งเสริมวิถีชีวิตไทยในทุกกระดับของสังคม (พระมหาเศรษฐา เสฏฐมโน และคณะ, 2568) อย่างไรก็ตาม ภายใต้แรงกดดันจากเทคโนโลยีและค่านิยมสมัยใหม่ บทบาทของศาสนาในการสร้างความเป็นไทยจึงต้องทบทวนและ พัฒนาให้ตอบโจทย์ยุคดิจิทัล

สถานการณ์ปัจจุบันสะท้อนให้เห็นถึงความท้าทายในการเชื่อมโยงศาสนาเข้ากับบริบทของโลกยุคใหม่ อาทิ การลดบทบาทของวัดในชุมชน การบิดเบือนคำสอนผ่านสื่อออนไลน์ และการลดทอนคุณค่าทางศีลธรรม ของคนรุ่นใหม่ อุไรวรรณ จิระวัฒน์พงศา พระมหาขวัญชัย กิตติเมธี (เหมประไพ) และคณะ (2568) ชี้ให้เห็นว่า ความขัดแย้งเชิงค่านิยมและศีลธรรมกำลังกลายเป็นวิกฤตที่กัดกร่อนความเป็นไทยจากภายใน เช่นเดียวกับ

ชัยวัฒน์ มีสำเนา (2568) ที่วิเคราะห์ว่าสังคมไทยกำลังเผชิญภาวะ ย้อนแย้งทางอัตลักษณ์ ซึ่งศาสนาอาจกลายเป็นเพียงสัญลักษณ์ในพิธีกรรม ไม่สามารถโน้มนำจิตสำนึกสาธารณะได้จริง

ด้วยเหตุนี้ การศึกษาบทบาทของศาสนาในการสร้างและธำรงไว้ซึ่งความเป็นไทยในโลกสมัยใหม่ จึงมีความสำคัญในเชิงวิชาการและเชิงนโยบาย โดยเน้นการบูรณาการศาสนากับการศึกษา การสื่อสาร และการสร้างวัฒนธรรมดิจิทัล เพื่อส่งเสริมการพัฒนาสังคมไทยอย่างยั่งยืน ดังข้อเสนอของมูจจรินทร์ ทศตรกุลพัฒน์ (2565) ที่เน้นการใช้หลักธรรมมาเสริมสร้างภาวะผู้นำยุคดิจิทัล หรือพระอภิภู บุญทาหลู และคณะ (2568) ที่ชูแนวทางการปฏิรูปพระธรรมล้านนาให้เป็นเครื่องมือสร้างสรรค์งานศิลปะร่วมสมัย บทความนี้จึงมุ่งวิเคราะห์ศักยภาพของศาสนาในการเป็นพลังเชิงวัฒนธรรมที่สามารถปรับตัวและสร้างอัตลักษณ์ไทยในโลกที่เปลี่ยนแปลง โดยตั้งอยู่บนพื้นฐานของคุณค่าและจริยธรรมอันลึกซึ้งของสังคมไทย

ความหมายของศาสนา

ศาสนาเป็นระบบความเชื่อและแนวปฏิบัติที่มนุษย์ใช้เพื่ออธิบายและตอบสนองต่อคำถามพื้นฐานเกี่ยวกับการดำรงอยู่ ชีวิต ความทุกข์ และเป้าหมายสูงสุดของมนุษย์ รวมถึงเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิต ศาสนาประกอบด้วยองค์ประกอบหลัก เช่น คำสอน ความเชื่อ พิธีกรรม จริยธรรม สัญลักษณ์ และการรวมกลุ่มของศาสนิกชน เพื่อบรรลุ เป้าหมายสูงสุด ตามความเชื่อเฉพาะของศาสนานั้น ๆ

พระมหาสมชาย กตเตโช (วีรชัยเสวิน) (2563) ให้ความหมายว่า ศาสนาในเชิงวิชาการคือ หลักความเชื่อและระบบค่านิยม ที่เชื่อมโยงกับความศรัทธาในสิ่งสูงสุด และเป็นสถาบันที่ชี้นำพฤติกรรมมนุษย์ให้ดำเนินชีวิตอย่างมีคุณธรรม พระทศพล อคคปญโญ (วิเศษธร) และพระมหาภิรัฐภรณ์ อัสมาลี (2565) ได้อธิบายว่า ศาสนาคือพลังแห่งความเชื่อที่มีอิทธิพลต่อความคิด พิธีกรรม และการดำเนินชีวิตของผู้คนในแต่ละสังคม ซึ่งส่งผลถึงพฤติกรรมและโครงสร้างทางวัฒนธรรม พลากร อนุพันธ์ และหทัยา ผิวพิง (2568) ให้ความเห็นว่า ศาสนาไม่ใช่เพียงเรื่องความเชื่อเชิงจิตวิญญาณ แต่ยังเป็นโครงสร้างสถาบันหลักที่มีบทบาทในการหล่อหลอมวัฒนธรรม ประเพณี และระเบียบทางสังคม

พระชาญวิทย์ ฉัมมทีโป (พลชัย) และ พระมหามิตร ฐิตปญโญ (2566) ให้ข้อเสนอว่า แก่นแท้ของศาสนาในพุทธศาสนา คือการนำพามนุษย์ไปสู่ อิสราภาพ หรือ วิมุตติ ผ่านการฝึกตนทั้งในด้านปัญญาและจริยธรรม ซึ่งเป็นการปฏิเสธอำนาจภายนอกและหันกลับมาปรับจิตของตนเอง ธนากร พันธูระ และอังกร หงษ์คณานุกเคราะห์(2557) ชี้ให้เห็นมุมมองว่า ศาสนาเกี่ยวข้องกับโครงสร้างอำนาจในสังคม และสามารถใช้เป็นเครื่องมือในการขบถระบอบความสัมพันธเชิงอำนาจในรัฐ

สรุปได้ว่า ศาสนาในบริบทวิชาการไทยมิใช่เพียงความเชื่อส่วนบุคคล แต่เป็นระบบที่ประกอบด้วย ความศรัทธา คำสอน และกลไกทางสังคมที่ทรงอิทธิพลต่อพฤติกรรม วัฒนธรรม และอำนาจทางการเมือง ศาสนาเป็นกลไกที่ชี้นำให้มนุษย์ดำรงชีวิตอย่างมีเป้าหมาย มีคุณธรรม และมุ่งไปสู่การหลุดพ้นจากทุกข์ในรูปแบบที่ศาสนานั้นกำหนด

ความสำคัญของศาสนาในสังคมไทย

ศาสนาเป็นรากฐานสำคัญที่หล่อหลอมวิถีชีวิต จริยธรรม และวัฒนธรรมของมนุษย์มายาวนาน โดยเฉพาะในบริบทของสังคมไทย ศาสนาพุทธได้มีบทบาทในการกำหนดโครงสร้างทางสังคม ค่านิยม และแบบแผนการดำเนินชีวิตอย่างลึกซึ้ง ศาสนาไม่ได้เป็นเพียงแค่ศรัทธาในทางจิตวิญญาณ หากแต่ยังเป็นเครื่องมือในการกล่อมเกลาจิตใจ เสริมสร้างคุณธรรม และสร้างความสมานฉันท์ในสังคมอีกด้วย

พระครูนิทานภทฺธิกิจ (ก่อแก้ว) และศิริโรจน์ นามเสนา (2565) ชี้ให้เห็นว่าในยุคโลกาภิวัตน์ที่มนุษย์ถูกรายล้อมด้วยวัตถุนิยม ศาสนาเป็นกลไกสำคัญในการดึงจิตใจให้หวนกลับมาสู่ความสงบภายใน โดยเน้นการฝึกจิตและการดำเนินชีวิตตามหลักธรรม เขมจิราพิทักษ์ราษฎร์ และพระครูวิสิษฐธรรมโสภณ (2568) กล่าวถึงบทบาทของพุทธศาสนาในการเป็นรากฐานของการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยววัฒนธรรมในท้องถิ่น ซึ่งแสดงให้เห็นถึงการหลอมรวมศิลปวัฒนธรรมกับหลักธรรมทางศาสนาเพื่อสร้างมูลค่าแก่ชุมชน

ไพรวรรณ ปุริมาตฺร และคณะ (2568) เน้นถึงการถ่ายทอดวิถีพุทธในกลุ่มชาติพันธุ์โคราชว่าเป็นกระบวนการที่ช่วยรักษาอัตลักษณ์ท้องถิ่น สร้างความภาคภูมิใจในรากเหง้า และส่งเสริมการอยู่ร่วมกันอย่างสงบ พระมหาเอกพันธ์ มะเตือ และคณะ (2568) ได้ศึกษาแนวทางการส่งเสริมค่านิยมในกลุ่มเยาวชน โดยชี้ว่าแนวทางทางศาสนา เช่น การหลีกเลี่ยงอบายมุข เป็นกลยุทธ์สำคัญในการสร้างภูมิคุ้มกันทางจิตใจ พระปลัดฉน พงษกร กันตวณฺโณ (ปิ่นทอง) และพระสมุห์อาคม อาคมธีโร (กุญแจนาค) (2568) เสนอแนวคิดการจัดการเชิงพุทธเพื่อส่งเสริมความโปร่งใสและความเชื่อมั่นของพุทธศาสนิกชนต่อวัด โดยให้ความสำคัญกับธรรมาภิบาลและหลักธรรมในกระบวนการบริหาร

สรุปได้ว่า ศาสนามีบทบาทอย่างลึกซึ้งต่อการดำรงอยู่และพัฒนาของสังคมไทยในหลายมิติ ไม่ว่าจะเป็นด้านจิตใจ สังคม วัฒนธรรม หรือการพัฒนาเชิงพื้นที่ งานวิชาการในวารสาร TCI สะท้อนถึงแนวทางการประยุกต์ใช้ศาสนาในยุคใหม่ที่ยังคงรักษาแก่นแท้ทางจิตวิญญาณควบคู่กับการพัฒนาทางสังคมอย่างสมดุล

ความหมายของการสร้างความเป็นไทย

การสร้างความเป็นไทย หมายถึง กระบวนการทางสังคม วัฒนธรรม และการเมืองที่มุ่งเน้นการกำหนดอัตลักษณ์ ของชาติไทยผ่านการคัดเลือก ปรับเปลี่ยน และตีความคุณค่า ความเชื่อ และพฤติกรรมที่สอดคล้องกับกรอบความคิดแบบไทยนิยม ซึ่งได้รับอิทธิพลจากทั้งโครงสร้างอำนาจรัฐ สถาบันทางวัฒนธรรม และการรับรู้ของประชาชน โดยกระบวนการนี้ได้เกิดขึ้นโดยธรรมชาติ หากแต่เป็นผลของการ สร้าง ผ่านนโยบายรัฐ การศึกษา ศิลปวัฒนธรรม และสื่อมวลชน (Phramaha Akanit Siripanno, 2025)

ในบริบทไทย ความเป็นไทย จึงไม่ใช่สิ่งที่ตายตัว หากเป็นแนวคิดที่เปลี่ยนแปลงได้ตามบริบทสังคมและยุคสมัย เช่น การใช้วัฒนธรรมพื้นถิ่นสร้างภาพจำแบบไทย, การบรรจุสาระทางชาติพันธุ์ในหลักสูตรการศึกษา, หรือแม้กระทั่งการกำกับพฤติกรรมผ่านนโยบายรัฐ โดยมีจุดประสงค์เพื่อสร้างเอกภาพทางวัฒนธรรมและความภาคภูมิใจในชาติ

วรวิทย์ กลิ่นสุข และ วรวัลย์ชัช วัฒนเดชไพศาล (2568) เสนอว่า ความเป็นไทย ในยุคหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2475 ถูกผลิตขึ้นจากกระบวนการทางอุดมการณ์ของรัฐ เพื่อสร้างภาพจำของชาติไทยในแบบที่รัฐต้องการ เช่น ผ่านเครื่องแบบ ภาษา และสื่อการศึกษา เพื่อความมั่นคงของชาติ สิทธิชัย ชีวะโรจน์ และคณะ (2568) มองว่าการสร้างความเป็นไทยในยุคโลกาภิวัตน์ต้องควบคู่กับการอนุรักษ์อัตลักษณ์และพัฒนาศักยภาพในเวทีสากล โดยเสนอแนวทาง "พลเมืองโลกแบบไทย" ซึ่งใช้ภาษาอังกฤษควบคู่กับคุณธรรมแบบไทย

รวงทอง ถาพันธ์ และคณะ (2568) ศึกษาการสร้างความเป็นไทยผ่านวัฒนธรรมชุมชน โดยเฉพาะในพื้นที่ท้องถิ่นที่ใช้ศิลปวัฒนธรรมพื้นบ้านเพื่อสร้างความภาคภูมิใจและการมีส่วนร่วมทางสังคม บุญยงสิทธิ์ บุษปะเกศ และคณะ (2568) เสนอว่า ความเป็นไทยถูกสร้างซ้ำผ่านกิจกรรมทางวัฒนธรรม เช่น ลีลาศ ซึ่งกำกับพฤติกรรมผู้เข้าร่วมให้เป็นไปตามแบบแผน ปกติ ทางสังคม เป็นการสร้างอัตลักษณ์ผ่านการควบคุมเชิงสัญลักษณ์ พระครูนิทานภทฺธิกิจ (ก่อแก้ว) และศิริโรจน์ นามเสนา (2568) เสนอว่า ความเป็นไทยที่มั่นคงควร

ตั้งอยู่บนหลักธรรมทางพุทธศาสนา โดยเสนอให้ผู้นำทางสังคมใช้ธรรมาภิบาลเป็นกลไกในการสร้างเอกภาพ และจริยธรรมในสังคมไทย

สรุปได้ว่า การสร้างความเป็นไทยไม่ใช่กระบวนการธรรมชาติ แต่เป็น การประดิษฐ์ ทางอุดมการณ์ที่เกิดจากการออกแบบของรัฐและสังคม ผ่านวัฒนธรรม การศึกษา และการใช้อำนาจทางสื่อและนโยบาย การทำความเข้าใจแนวคิดนี้จะช่วยให้เราวิพากษ์ได้ว่า ความเป็นไทย ที่เรารู้และใช้ในชีวิตประจำวันนั้นมีที่มาที่ไปจากโครงสร้างใด และมีผลกระทบอย่างไรต่อประชาชนในแง่ของการยอมรับหรือการต่อต้าน

ความสำคัญของการสร้างความเป็นไทย

การสร้างความเป็นไทย มีบทบาทสำคัญต่อการดำรงอัตลักษณ์ ความมั่นคงทางวัฒนธรรม และความเป็นปึกแผ่นของชาติไทยในบริบทของสังคมโลกาภิวัตน์ อันเป็นยุคที่ความหลากหลายทางวัฒนธรรมและความเคลื่อนไหวของข้อมูลข่าวสารเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว การสร้างความเป็นไทยจึงมิใช่เพียงการอนุรักษ์สิ่งที่มีอยู่ แต่เป็นกระบวนการผลิตซ้ำ ปรับใช้ และส่งต่ออัตลักษณ์ของชาติผ่านกลไกต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นระบบการศึกษา สื่อสารมวลชน นโยบายของรัฐ ตลอดจนกิจกรรมวัฒนธรรมของประชาชนในระดับรากหญ้า

นักวิชาการหลายท่านเห็นพ้องว่า การสร้างความเป็นไทยไม่เพียงมีคุณค่าในเชิงสัญลักษณ์ แต่ยังมีผลต่อการหล่อหลอมแนวคิด ความรู้สึก และพฤติกรรมของประชาชน ที่จะนำไปสู่การยอมรับในความเป็นชาติเดียวกัน อันเป็นพื้นฐานสำคัญของความมั่นคงในระดับชาติ ทั้งยังสามารถใช้เป็นพลังทางวัฒนธรรมในการเจรจาและต่อรองกับอิทธิพลจากภายนอก ดังนี้

สิทธิชัย ชีวะโรจน์ และคณะ (2568) เสนอว่าในยุคศตวรรษที่ 21 การสร้างความเป็นไทยต้องเดินควบคู่ไปกับการพัฒนาความสามารถในการแข่งขันระดับโลก เช่น การเรียนภาษาอังกฤษอย่างมีบริบท และการบ่มเพาะจริยธรรมแบบไทย ซึ่งทั้งหมดนี้เป็นการผลิต พลเมืองโลก ที่ยังรักษาอัตลักษณ์ไทยไว้ได้ วรวิทย์ กลิ่นสุข และ วรวิทย์ วัฒนเดชไพศาล (2568) ทั้งสองเสนอว่า ความเป็นไทย ถูกผลิตผ่านนโยบายรัฐ โดยเฉพาะหลัง พ.ศ. 2475 เช่น การกำหนดแบบแผนพฤติกรรม การใช้ภาษา และการแต่งกาย เพื่อปลูกฝังความจงรักภักดีและการรับรู้ร่วมทางวัฒนธรรม เพื่อให้เกิดเอกภาพและความมั่นคงทางการเมือง รวงทอง ถาวรพันธ์ และคณะ (2568) เน้นว่าความเป็นไทยควรสร้างขึ้นจากรากวัฒนธรรมท้องถิ่น โดยการส่งเสริมกิจกรรมทางวัฒนธรรมชุมชน เช่น ศิลปะพื้นบ้าน และพิธีกรรมท้องถิ่น ซึ่งจะช่วยสร้างความตระหนักรู้ในคุณค่าแห่งความเป็นไทยในบริบทพื้นที่ บุญญสิดา บุษปะเกศ และคณะ (2568) กล่าวถึงการสร้างความเป็นไทยผ่านกิจกรรมลีลาศในฐานะเครื่องมือของการควบคุมทางวัฒนธรรม โดยกิจกรรมนี้เป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการกล่อมเกล่อัตลักษณ์ที่ยึดโยงกับค่านิยมแบบไทยที่รัฐสนับสนุน พระครูนิทานภทฺธิกิจ (ก่อแก้ว) และศิริโรจน์ นามเสนา (2568) เสนอว่า ความเป็นไทยในสมัยใหม่ควรตั้งอยู่บนพื้นฐานของ พุทธธรรม โดยเฉพาะในผู้นำทางการเมืองและสังคมที่ควรนำหลักธรรมมาเป็นเครื่องมือในการสร้างความมั่นคงด้านจริยธรรมและจิตสำนึกความเป็นชาติ

สรุป การสร้างความเป็นไทยมีความสำคัญอย่างยิ่งในฐานะเครื่องมือทางวัฒนธรรมในการดำรงอัตลักษณ์ ความมั่นคงของชาติ และความมีส่วนร่วมของประชาชนในสังคม การเข้าใจและส่งเสริมกระบวนการนี้ในมิติต่าง ๆ จะช่วยให้ประเทศไทยสามารถดำรงอยู่ในโลกยุคใหม่ได้อย่างมั่นคงและมีรากเหง้า

ความหมายของโลกสมัยใหม่

โลกสมัยใหม่ (Modern World) หมายถึง สภาพการณ์ของโลกที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วในด้านต่าง ๆ ทั้งทางเศรษฐกิจ สังคม การเมือง วัฒนธรรม และเทคโนโลยี โดยมีลักษณะเด่นคือการเชื่อมโยงของระบบสารสนเทศดิจิทัลและโลกาภิวัตน์ (globalization) ที่ส่งผลให้มนุษย์มีการติดต่อสื่อสารและแลกเปลี่ยนความรู้ข้ามพรมแดนอย่างไม่มีข้อจำกัด (Phramaha Akanit Siripanno, 2025)

ในมิติสังคมศาสตร์ โลกสมัยใหม่ยังสะท้อนถึงกระแสด้านความคิดและการปรับตัวของมนุษย์ต่อโลกที่กำลังเผชิญกับความท้าทายใหม่ ๆ เช่น การเปลี่ยนแปลงทางภูมิอากาศ การพัฒนาที่ยั่งยืน และความเหลื่อมล้ำทางเทคโนโลยี ซึ่งล้วนแต่ต้องการองค์ความรู้ การวิเคราะห์ และแนวทางการบริหารจัดการใหม่ (จุไรรัตน์ วัชรราไทย สุมิตร สุวรรณ และคณะ, 2568).

นอกจากนี้ แนวคิด โลกสมัยใหม่ ยังครอบคลุมถึงการพัฒนาทางการศึกษาที่เน้นการเรียนรู้ตลอดชีวิต ทักษะดิจิทัล การคิดวิเคราะห์ และการพัฒนาศักยภาพของมนุษย์ให้สามารถดำรงอยู่ในสังคมที่มีพลวัตสูงและไม่แน่นอน (กมลทิพย์ ศิริสวัสดิ์ และสุมิตร สุวรรณ, 2567).

สรุปได้ว่า โลกสมัยใหม่หมายถึงโลกที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วด้วยอิทธิพลของเทคโนโลยีและโลกาภิวัตน์ ส่งผลให้มนุษย์ต้องปรับตัวทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมอย่างต่อเนื่อง แนวคิดนี้ยังส่งผลต่อการจัดการศึกษา คุณภาพชีวิต และบทบาทของพลเมืองในยุคปัจจุบันอย่างลึกซึ้ง

ความสำคัญของโลกสมัยใหม่

โลกสมัยใหม่ เป็นบริบทที่มีอิทธิพลต่อการดำรงชีวิตของมนุษย์ทั้งในด้านโครงสร้างทางสังคม เศรษฐกิจ การเมือง และวัฒนธรรม ซึ่งเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็วจากพัฒนาการของเทคโนโลยีสารสนเทศ โลกาภิวัตน์ และการแลกเปลี่ยนทางวัฒนธรรมข้ามพรมแดน (อรทัย รุ่งวชิรา และคณะ, 2564) ความสำคัญของโลกสมัยใหม่จึงอยู่ที่การเป็นแรงขับเคลื่อนหลักในการปรับเปลี่ยนรูปแบบการคิด การสื่อสาร และการเรียนรู้ให้สอดคล้องกับความเป็นจริงที่ซับซ้อนและไร้ขอบเขตของโลกยุคปัจจุบัน

ในภาคการศึกษา โลกสมัยใหม่มีบทบาทสำคัญต่อการปฏิรูปแนวทางการเรียนรู้ให้เป็นแบบ เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง และบูรณาการทักษะศตวรรษที่ 21 เช่น ทักษะคิดวิเคราะห์ ความคิดสร้างสรรค์ และการเรียนรู้ตลอดชีวิต (จุไรรัตน์ วัชรราไทย และคณะ, 2568). นอกจากนี้ยังส่งผลต่อวิธีการจัดการองค์ความรู้และการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ในชุมชน ซึ่งต้องตอบสนองต่อสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงอย่างฉับพลัน (กมลทิพย์ ศิริสวัสดิ์ และสุมิตร สุวรรณ, 2567).

ในมิติของคุณภาพชีวิต โลกสมัยใหม่ช่วยยกระดับมาตรฐานการครองชีพของมนุษย์ ทั้งด้านสุขภาพ สิ่งแวดล้อม และโอกาสทางเศรษฐกิจ แต่ก็สร้างภาระใหม่ เช่น ความเครียด การแข่งขันสูง และความไม่มั่นคงทางจิตใจ (เดโช แชนน้ำแก้ว, 2565). การเข้าใจและเตรียมตัวเพื่อรับมือกับผลกระทบดังกล่าวจึงเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่งในการพัฒนานโยบายและกลยุทธ์ของประเทศในศตวรรษที่ 21

ด้านวัฒนธรรมและจริยธรรม โลกสมัยใหม่ได้สั่นคลอนโครงสร้างคุณค่าดั้งเดิม โดยเฉพาะในสังคมไทยที่ต้องเผชิญกับการท้าทายของกระแสวัตถุนิยมและเสรีนิยมตะวันตก ซึ่งส่งผลให้เกิดการตั้งคำถามต่อระบบความเชื่อดั้งเดิม (Phramaha Akanit Siripanno, 2025) อย่างไรก็ตาม นี่คือนโอกาสในการปรับประยุกต์คุณธรรมให้เหมาะสมกับบริบทใหม่ โดยยังคงรากฐานทางจริยธรรมไว้อย่างยั่งยืน

สรุปได้ว่า โลกสมัยใหม่มีความสำคัญในฐานะเครื่องมือผลักดันการเปลี่ยนแปลงในทุกมิติของชีวิตมนุษย์ ทั้งในด้านการศึกษา คุณภาพชีวิต วัฒนธรรม และเทคโนโลยี ความเข้าใจในความหมายและผลกระทบ

ของโลกสมัยใหม่จึงเป็นรากฐานสำคัญในการพัฒนาแนวคิดและนโยบายเพื่อความมั่นคงและยั่งยืนของสังคมไทยในอนาคต

บทสรุป

ในบริบทของโลกสมัยใหม่ที่เต็มไปด้วยพลวัตแห่งเทคโนโลยี โลกาภิวัตน์ และการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมอย่างรวดเร็ว ศาสนา โดยเฉพาะศาสนาพุทธในสังคมไทย ยังคงมีบทบาทสำคัญในการหล่อหลอมความเป็นไทย ทั้งในเชิงคุณค่าทางวัฒนธรรม จริยธรรม และอัตลักษณ์ประจำชาติ แม้ว่าภาวะโลกาภิวัตน์จะนำเอาแนวคิดและวัฒนธรรมต่างชาติเข้ามาอย่างไม่จำกัด แต่ศาสนาไทยยังคงเป็นรากฐานที่มีพลังในการธำรงอัตลักษณ์ ผ่านพิธีกรรม ความเชื่อ และแนวทางการดำเนินชีวิตที่เชื่อมโยงกับคุณค่าทางจิตใจของคนไทย

ศาสนาในโลกสมัยใหม่ไม่เพียงทำหน้าที่ด้านศีลธรรม แต่ยังมีบทบาทเป็นเครื่องมือในการต่อรองทางอัตลักษณ์ท่ามกลางกระแสวัฒนธรรมตะวันตกและค่านิยมบริโภคนิยมที่ล้นหลามเข้ามาอย่างรวดเร็ว การประยุกต์หลักธรรมทางพุทธศาสนาให้สอดคล้องกับชีวิตยุคใหม่ เช่น หลักพอเพียง การรู้เท่าทันสื่อ และการใช้ชีวิตอย่างมีสติ จึงเป็นกลไกสำคัญที่ช่วยให้คนไทยสามารถดำรงตนอย่างสมดุล ทั้งในมิติของจิตวิญญาณและสังคม ซึ่งถือเป็นการธำรงรักษาความเป็นไทยภายใต้เงื่อนไขของยุคสมัยใหม่

ท้ายที่สุด ความสัมพันธ์ระหว่างศาสนากับความเป็นไทยในโลกสมัยใหม่ มิได้จำกัดอยู่เพียงการรักษาประเพณีหรือวัฒนธรรมดั้งเดิม แต่คือการปรับตัวและการตีความศาสนาใหม่ให้ทันสมัยอย่างมีหลักการและวิจรรณญาณ เพื่อสร้างเสริมพลังทางจริยธรรมที่สอดคล้องกับความเป็นพลเมืองไทยในศตวรรษที่ 21 กล่าวคือศาสนาเป็นทั้ง “ฐานทางอัตลักษณ์” และ “เครื่องมือทางวัฒนธรรม” ที่ช่วยประคับประคองสังคมไทยให้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงโดยไม่หลุดจากรากเหง้าทางวัฒนธรรมและจิตวิญญาณที่แท้จริง

องค์ความรู้ใหม่

บทความนี้ได้เสนอ โมเดลบทบาทของศาสนาในการธำรงอัตลักษณ์ความเป็นไทยในโลกสมัยใหม่ (Religion and Thai Identity Retention Model in the Modern World) ซึ่งอธิบายถึงกลไกที่ศาสนา โดยเฉพาะศาสนาพุทธ ทำหน้าที่ในการประคับประคองและสร้างภูมิคุ้มกันทางอัตลักษณ์ของคนไทยท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงที่ซับซ้อนของโลกสมัยใหม่ โดยมีองค์ประกอบหลักดังนี้

R-TIM Model Religion–Thai Identity in the Modern World

ความสำคัญของโมเดลนี้

โมเดล R-TIM ช่วยขยายแนวคิดดั้งเดิมเกี่ยวกับบทบาทของศาสนา โดยไม่จำกัดอยู่เพียงมิติของ ศีลธรรม แต่พัฒนาให้เห็นถึงพลังของศาสนาในฐานะ เครื่องมือทางวัฒนธรรม และ “กลไกการปรับตัวเชิงรุก” ที่ช่วยให้คนไทยสามารถดำรงความเป็นตนเองได้อย่างมั่นคงแม้อยู่ในโลกที่เปลี่ยนแปลงอย่างฉับพลัน ทั้งยังสามารถใช้โมเดลนี้เป็นกรอบในการออกแบบนโยบาย หรือกิจกรรมส่งเสริมอัตลักษณ์ในยุคดิจิทัล

เอกสารอ้างอิง

- กมลทิพย์ ศิริสวัสดิ์, & สุมิตร สุวรรณ. (2567). การพัฒนาแหล่งเรียนรู้ของชุมชนในโลกยุคใหม่. *วารสารการพัฒนารวมชนและคุณภาพชีวิต*, 12(3), 201–211.
- เขมจิราพิทักษ์ราษฎร์, & พระครูวิสุทธิธรรมโสภณ. (2568). การศึกษาศักยภาพและเส้นทางการท่องเที่ยวชุมชนบนฐานรากวัฒนธรรมวิถีพุทธ ในอำเภอเมืองชลบุรี จังหวัดชลบุรี. *วารสารสังคมพัฒนศาสตร์*, 8(10), 169–179.
- ชัยวัฒน์ มีสันฐาน. (2568). มาเลเซียกับความยั่งยืนเชิงนโยบาย: กรณีศึกษาในรัฐที่ประชากรส่วนใหญ่เป็นมุสลิม. *วารสารวิชาการรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์*, 7(5), 88–103.
- จุไรรัตน์ วัชรไทย, สุมิตร สุวรรณ, & พัชราภา ตันติชูเวช. (2568). การสื่อสารในโลกสมัยใหม่: โอกาสและความท้าทายของการศึกษา. *วารสารสังคมศึกษาปริทรรศน์*, 1(4), 1–12.
- เดโช แชน้ำแก้ว. (2565). มโนทัศน์คุณภาพชีวิตที่ปรากฏในโลกสมัยใหม่. *วารสารสหวิทยาการมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์*, 5(3), 800–812.
- ธนากร พันธุ์ระ, และ อังกูร หงษ์คณานุเคราะห์. (2557). การศึกษาความสัมพันธ์ของความเชื่อทางศาสนากับโครงสร้างอำนาจการเมืองไทย: กรณีศึกษาคำสอนของพระมหาวุฒิชัย วชิรเมธี (ว. วชิรเมธี). *สังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์*, 40(1), 19–33.
- บุญญลิตา บุษปะเกศ, สุเมษย์ ทนทหลัง, และ พีรเดช ประคองพันธ์. (2568). กระบวนการสืบทอดวัฒนธรรมทางเพศในสังคมไทยผ่านกิจกรรม “ลีลาศ”. *วารสารวิจัยวิชาการ*, 8(6), 245–262.
- พลากร อนุพันธ์, และ หัตยา ผิวพิง. (2568). พลวัตความสัมพันธ์ระหว่างศาสนา สังคม และวัฒนธรรม. *วารสารเสถียรวิทย์ปริทัศน์*, 5(3), 1312–1323.
- พระชาญวิทย์ ธัมมทีโป (พลชัย), และ พระมหามิตร ฐิตปญโญ. (2566). ความสำคัญของพระพุทธศาสนาในฐานะศาสนาประจำชาติ. *วารสารพุทธศาสตร์ มจร อุบลราชธานี*, 5(2), 780–790.
- พระครูนิทานภัทรกิจ (ก่อแก้ว), และ ศิริโรจน์ นามเสนา. (2568). ผู้นำการเมืองในยุคโลกาภิวัตน์ตามแนวพระพุทธศาสนา. *วารสารวิจัยวิชาการ*, 8(6), 393–404.
- พระทศพล อคคปญโญ (วิเศษธร), และ พระมหาภริรัฐกรณ์ อัสมาลี. (2565). อิทธิพลความเชื่อและพิธีกรรมของศาสนาผีที่มีต่อศาสนาพุทธ: กรณีศึกษาจังหวัดอุบลราชธานี. *วารสารโพธิศาสตร์ปริทรรศน์*, 2(2), 1–8.
- พระปลัดณพงษกร กันทวณโณ (ปิ่นทอง), และ พระสมุห์อาคม อาคมธีโร (กัญญาเจนาค). (2568). การจัดการเชิงพุทธกับงานบุญของวัด: แนวทางพุทธบัญญัติเพื่อความโปร่งใสและยั่งยืน. *วารสารมณีเชษฐาราม วัดจอมมณี*, 8(5), 936–948.
- พระมหาขวัญชัย กิตติเมธี (เหมประไพ), อุไรวรรณ จิระวัฒน์พงศา, และ พระมหาจรรยา กิตติปญโญ (ฤทธิพิศ). (2568). การบูรณาการความเมตตาเพื่อปกป้องคุณค่าของพุทธศาสนา. *วารสาร มจร พุทธศาสตร์ปริทรรศน์*, 9(2), 299–316.
- พระมหาสมชาย กตเดโช (วีรชัยเสวิน). (2563). หลักคำสอนของศาสนาคริสต์: เปรียบเทียบตามหลักแนวคิดปกรณัม. *วารสารปรัชญาปริทรรศน์*, 25(1), 15–24.
- พระมหาเศรษฐา เสถียรโมโน, พระมหาสุรศักดิ์ ภูริโก (ภูทะวัง), และ พระมหาวรพันธุ์ วรปญโญ (กระจายศรี). (2568). จากวัดสู่เว็บไซต์: กระบวนการเผยแพร่หลักธรรมในโลกดิจิทัล เพื่อสร้างสมดุลสังคมยุคใหม่. *วารสารพุทธศาสตร์ มจร.อุบลราชธานี*, 7(1), 1963–1976.

- พระมหาเอกพันธ์ มะเตือ, และ คณะ. (2568). บทบาทของพระพุทธศาสนากับการส่งเสริมค่านิยมคนรุ่นใหม่
ไม่ยุ่งเกี่ยวอบายมุข. *วารสารเสียงธรรมจากมหายาน*, 11(5), 325–334.
- พระอภิภู บุญทาหาลู, สิริรัฐญา ณ เชียงใหม่, และ ลิปิกร มาแก้ว. (2568). การสร้างสรรค์ผลงานศิลปะร่วม
สมัย โดยใช้แนวคิดที่ได้จากการปริวรรตพระธรรมไบลานล้านนา เรื่อง กุสสะราช. *วารสารพุทธ
ศิลปกรรม*, 8(1), 1–24.
- ไพรวรรณ บุริมาตร, และ คณะ. (2568). การพัฒนากระบวนการเรียนรู้เชิงสร้างสรรค์วิถีพุทธในพื้นที่กลุ่มชาติ
พันธุ์โคราช. *วารสารสังคมพัฒนศาสตร์*, 8(10), 74–85.
- มัจฉรินทร์ ทศตรกุลพัฒน์. (2568). ภาวะผู้นำยุคดิจิทัลกับรัฐศาสตร์ตามแนวพระพุทธศาสนาในบริบทประเทศ
ไทย. *วารสารสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม*, 6(1), 143–152.
- รวงทอง ธาพันธ์, และ คณะ. (2568). รูปแบบการอนุรักษ์ สืบสาน เผยแพร่ วัฒนธรรมท้องถิ่นไทยทรงดำบ้าน
หนองเนิน อำเภอท่าตะโก จังหวัดนครสวรรค์. *วารสารวิจัยวิชาการ*, 8(6), 134–149.
- วรวิทย์ กลิ่นสุข, และ วรวัลย์ วัฒนเดชไพศาล. (2568). การสร้างฐานอำนาจทางการเมืองของทหารเรือไทย
ระหว่าง พ.ศ.2475-2494. *วารสารวิจัยวิชาการ*, 8(6), 150–168.
- สิทธิชัย ชีวะโรจน์, และ คณะ. (2568). “พลวัตแห่งภาษา” ปฏิรูปการเรียนรู้ภาษาอังกฤษในศตวรรษที่ 21 บน
ฐานคิดแบบองค์รวมเพื่อความยั่งยืนทางปัญญา. *วารสารสังคมพัฒนศาสตร์*, 8(10), 205–213.
- อรทัย รุ่งวชิรา, เสวตาภรณ์ ตั้งวันเจริญ, และ กาญจนา เกียรติกานนท์. (2564). การจัดการเรียนรู้ในโลกยุค
ใหม่เพื่อเสริมสร้างคุณลักษณะคนยุคใหม่. *วารสารครุศาสตร์*, 1(1), 97–106.